

Diplomitöö
473485

22 apr. 44
180

Helene Kodaras
Mtr.nr. 17651.

Prof. E. Ilus'ale
hindamiseks diplomitööna.
24.IV.1944
Tegutsesõnna looani aj. 1944.

ABIELU KEHTETUS

EESTI, SAKSA ja SCHWEITSI ÕIGUSES.

Arvestan diplomitöö
26.04.1944. J. J. J.

AB 2795

Tartus,
29. märtsil, 1944 a.

28.12.44. Pe...
Re...

Abielu kehtetus Eesti õiguses.

A. Sissejuhatus.

Kuigi perekonna liikmete sisemised suhted, olles rajatud kõlbluse põhimõttele, kõige vähem lasevad end painutada positiivse õiguse normide alla, osutuvad viimased siiski vajalikuks kui perekonna liikmete sisemised suhted kalduvad kõrvale õigest seisundist. Abielu ei koosne mitte üksnes looduslikest, kõlblistest ja religioossetest, vaid ka juriidilistest suhetest. Sealjuures on looduslikud ja kõlblised suhted vaid aluseks perekonnaliikmete juriidilistele suhetele.

Eriti XIX s. viimastest aastakümnetest on märgata üksikute rahvaste juures püüt ümber kujundada oma perekonnaõigust. Ses mõttes pälvivad erilist tähelepanu kaks tsiviilseadustikku - Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) ja Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB), mis on avaldanud üldse mõju tsiviilseadusandluse arengule. Nende seadustike sätteid on arvestanud ka Eesti Tsiviilseadustiku eelnõu juriidiliste suhete normimisel perekonnas, kusjuures esma- ja nopiti see, mis elujõuline ja tegeliku eluga kooskõlas. Raskusi oli just perekonnaõiguse loomisel, kuna katolikukiriklik vaatekoht perekonna ja abielu kohta oli kadunud ning luteri kirik ei suutnud anda sedavõrd autoriteetset seisukohta abielu ja perekonna kohta nagu see katoliku kiriklikult vaatekohalt oli kujunenud. Nii määritleb eelnõu abielu järgnevalt: abiellumisega ühendatakse mees ja naine abielulisele kooselamisele vastastikuseks toetamiseks ja laste saamiseks ning kasvatamiseks. Abikaasad võlgnevad teineteisele truudust ning ühisele hüvele üksmeelset kaastegevust. Vastupidised lepped ja tingimused on tühised.

Kuna meie uus tsiviilseadus seni ainult eelnõuks on jäänud, siis vaatleme abielu kehtetust Balti Eraseaduse I r. §§ I-528 ja R.T. nr. 138 1922 a. avaldatud Abieluseaduse sätete kohaselt.

Abielu kui juriidiline leping eeldab abieluajate vaba taht. Abielu peab olema terviklik ja jagamatu. Et seda ühtluse ja tervikluse nõuet täita, peab abielu olema monogaamiline, ta eeldab kooselu abikaasade vahel. Abielu, kui juriidilises mõttes leping allub kõigile üldreegleile, mis kehtivad üldiselt lepingute kohta. Abielu sõlmimine oleneb vastavaist isikuist, kas nad tahavad lepingut sõlmida või mitte. Teiselt poolt on abielu sõlmimine võimalik vaid isikute vahel, kes vastavad seaduse poolt ettekirjutatud tingimustele. Negatiivseid tingimusi nimetatakse abiellumistakistusteks, need võivad olla:

1. Õigusteadlaste Päeva protokollid 1930 a. lk.9, J.Uluotsa referaadi kokkuvõte.
2. Tsiviilseadustiku eelnõu, § 355.
3. "Tsiviilõigus", autoriseeritud konspekt prof.Eillus'a loengute järele.

1) Absoluutsed või relatiivsed. Absoluutsed takistused keelavad üldse abielu, siia kuuluvad nagu vanus, abielus olek, poolte nõusoleku puudumine. Relatiivsed või suhtelised takistused keelavad vaid teatavail isikuil abiellumise, nt. sugulusvahekor-
dade puhul.¹

2) Hävitavad ja mittehävitavad takistused. Hävitavad takistused ei võimalda üldse abielu, kui abielu aga siiski sõlmiti, siis ei loeta seda juriidiliselt abieluks, nt. isa ja tütre abielu. Mittehävitavad takistused ei tee abielu tühiseks, vaid panevad peale karistuse.²

3) Avalikõiguslikud ja eraõiguslikud takistused. Wahetegemine seisneb selles, kas vastavad sätted leiavad avalikõiguslikku või eraõiguslikku iseloomu. Avalikõiguslike takistuste, nagu vanuse, lähissuguluse mitteolemasolu peavad vastavad haldusorganid kontrollima ex officio, eraõiguslike takistuste puhul (nt. pettus) sõltub see aga poolte suvast, kas nad annavad asjale käigu või mitte.³

Abielu lõpeb loomupäraselt ühe abikaasa surmaga, enne seda momenti võib abielu ainult vastava kohtuotsusega lõpetada. Keh-
tiv abielu peab vastama seaduses ettenähtud vormilistele ja sisulistele sätetele. On aga neist sätetest kõrvale kaldutud, siis osutub ta kas tühiseks või vaieldavaks. Tühine abielu on al-
gusest peale kehtetu, õieti polegi ta juriidiliselt abielu. Lähtu-
des avalikõiguslikest riiklikest huvidest ja rahva tervisest pa-
neb seadus abielule ette rea absoluutseid nõudmisi, mille rik-
kumist riik mingil kombel sallida ei või. Tä ei või näiteks lep-
pida alaealiste, lähemate sugulaste, hullumäelsete abieludega,
mitmenaisepidamisega jne. Kõigil neil juhtudel nõuab riigivõim
abielu maksvusetuks tunnistamist ex officio, samuti on see õi-
gus igal kodanikul. Väieldav abielu kehtib seni, kuni vastaspool
pole esinenud vaidega. Siin on abielu kehtivuse vastu võimalik
vaiet esitada ainult asjast huvitatud isikul, nt. abikaasal või
pärijal. Abielu kohtumaksvuse kohtuotsuse seadusjõusse astumi-
se momendist peale.⁴

B. Abiellu astumise üldised eeltingimused.

Iga abielu sõlmimine sõltub teatud eeldustest, mille täit-
mist nii perekonna kui ka terve ühiskonna huvides nõutakse. Ees-
ti õiguses räägitakse abiellumise "tingimustest" ja "takistus-
test". BES ei sisalda sätteid abieluumise tingimuste ja takis-
tuste kohta, sest BES-i koostamise ajal olid vastavad normid
kirikuseadustes. Need küsimused leidsid lahendust 1922 a. R.T.
nr. 138 avaldatud Abieluseadusega.

1. "Tsiviilõigus" autoriseeritud konspekt prof. Ilus'a loengute järele.
Th. Kipp u. M. Wolff, "Das Familienrecht". Marburg 1928, lk.32.
2. Kipp-Wolff, op. cit. lk. 31.
3. Kipp-Wolff, op. cit. lk. 32 j.j.
4. Abieluseadus, §§ 12, 14.
Tjutrjumov, "Graždanskoje pravo" Tartu, 1927.a. § 208, lk. 501.

Abielu sõlmimine on võimalik ainult teatud ikka jõudes, sest abielu olemus nõuab kehalist ja vaimset küpsust. Meie seadus näeb alammäärana ette meestele 18 a. ja naistele 16 a.¹ (Saksa õigus meestele 21 a. ja naistele 16 a., Schweitsi õigus meestele 20 a. ja naistele 18 a.). Teiseks pole abielu sõlmimine võimalik ligidalt sugulaste vahel,² mitmesuguste haiguste puhul³. Uude abiellu ei saa astuda enne, kui senine abielu pole lõppenud surma tõttu või seadusjõusse astunud kohtuotsusega.⁴ Lesk- ja lahutatud naisele pole aga abiellumine kohe lubatud, vaid alles 10 kuu möödumisel.⁵ Erandina on enne seda tähtaega abiellumine lubatud: a) kui nad sünnitavad enne seda tähtaega, b) kui nad mitte varem kui nelja kuu pärast ette näitavad arsti tunnistuse, et nad pole raskejalgsed, c) või kui uuesti abiellu astuvad teineteisega eelmisest abielust lahutatud abikaasad. Vanemate võimu all olevad allealised ja eestkoste all olevad allealised vajavad vanemate või eestkostjate nõusolekut.⁶ Adoptiivanemad adoptiivlastega abielluda ei või niikaua kui kestab adoptatsioon.⁷ Kui abielu on sõlmitud välismaal Eesti kodanike vahel, siis on nõutavad Abieluseaduse §2-5 sätted, samuti kehtib see nõue Eestis sõlmitud välismaalaste abielude kohta, lisaks nõutakse veel sisulist vastavust mõlema abikaasa kodumaa materiaal-seaduse nõuetele.⁸

Tsiviilseadustiku eelnõu sätted vastavad üldiselt Abieluseaduse sätetele. Uudsusena on alaealise isiku abiellumiseks, kui mõlemad vanemad elus, vajalik isa nõusolek, kuna seni mõlema vanema nõusolek vajalik oli.

C. Tühised abielud.

Tühine abielu tunnistatakse tühiseks vastava kohtu otsusega. Riigivõim nõuab, nagu juba nimetatud, abielu maksvusetuks tunnistamist ex officio, samuti on see õigus igal kodanikul. Abielu sõlmimine on kehtiva õiguse järgi õiguslik toiming, mis toimub mitte abiellujate eneste vahel, vaid sellest võtab aktiivselt osa perekonnaseisumetnik. Sõlmimine peab toimuma seaduses ettenähtud korras. Meil kehtib obligatoorselt kodanlik abielu. Kui aga keegi soovib abielu sõlmida ainult kirikliku laulatuse teel kas säärase usuühingu vaimuliku ees, kes pole õigustatud teotsema perekonnaseisu ametnikuna, või isegä vaimuliku perekonnaseisu ametniku ees, kuid ilma seadusliku registreerimistoiminguuta, siis on säärane abielu mitte enam tühistatav abielu, vaid absoluutselt tühine toiming. Kohtulik tühistamine sel juhul pole võimalik, naine ei kannu mehe nime, ei oma seaduslikku pärimisõigust ja lapsed on vallaslapsed.⁹ Teistel tühisusjuhtudel tühistatakse abielu kohtuotsusega. Kuni vastava kohtuotsuseni omab see abielu aga kehtiva abielu toimet.

1. Abieluseadus, § 2.

2. Abieluseadus, § 3.

3. Abieluseadus, § 4.

4. Abieluseadus, § 5.

5. Abieluseadus, § 7.

6. Abieluseadus, § 8, 9.

7. Abieluseadus, § 6.

8. Abieluseadus, § 10, 11.

9. BES art, 117. "Õigus" nr. 3. 1934 a. lk. 99. E. Ein'i artikkel "Tühise abielu efekte". Kipp-Wolff, op.cit.lk. 82.

I. Abielu tühisuse põhjused.

1) Oluliste vormieeskirjade rikkumine abielu sõlmimisel, nt. pooled pole abiellumisel oma allkirja andnud. Abieluseaduse järgi ei loeta vormiliste nõuete rikkumist abielu sõlmimise juures abielu tühistamise põhjuseks kui rikkujaks on registreerimisasutis.¹

2) Vastava vanuse puudumine. Abieluseadus näeb ette abiellumiseks meestele alammäärana 18 a. ja naistele 16 a.² Erandina võib niisugune abielu kehtivaks jääda kahel juhul: a) kui naine on sellest abielust raskejalgseks jäänud b) või kui mõlemad abikaasad enne abielu tühistamise asja otsustamist kohtus jõudsid abielulisse täiseasse.³

3) Sugulus ja hõimlusastmed, mis takistavad abiellu astumist.⁴ Nii pole abielu võimalik alanevate ja ülenevate sugulaste vahel, täis- ja pool-vendade ning õdede vahel, onu ja tema venna- või õepoja vahe - vaatamata selle peale, kas see sugulus on tekkinud abielust või väljaspool abielu; samuti ka vöörasisa ja -tütre ning vöörasema ja -poja vahel. Erandeid siin tehtud pole, nii et neist reegleist üleastudes kuulub abielu igal juhul tühistamisele.

4) Abielu on tühistatav tervisliku seisundi tõttu, nimelt kui mõlemad abikaasad, või üks neist oli abielu sõlmimise ajal parandamatu vaimuhaige, langetõbine, või kui abielluja mõne muu kestva põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegevust juhtida, või oli pidalitõbine.⁵ Vaimuhaige abiellumine on tühine juba üldistel alustel, sest kõik, mitte ainult käibelised, vaid ka perekonnaõiguslikud vaimuhaige toimingud on tühised;⁶ nad on tühised mitte ainult vaimuhaigeks tunnistamise määrusest alates, vaid ka enne seda, välja arvatud need, mis sooritatud selgetel silmapilkudel. Abieluseaduse §5-dast näeme veel, et abiellu astuda ei või suguhaiged haiguse külgehakkavuse järgus. Abielu tühistamist siin sanktsioonina ette hahitud pole, küll võib aga külgehakkav suguhaigus olla lahutamise põhjuseks.⁷ See küsimus on tekitanud vaidlusi ja leitakse, et süüfilis oleks pidanud jääma abielu tühistamise, mitte lahutamise põhjuseks.

5) Abielus olek põhjustab abielu tühistamist.⁸ Uue abielu sõlmimine pole enne võimalik, kui vana abielu on lõppenud kas surma, kehtetuks tummist või lahutamise teel, sest lubatud on ainult monogaamne abielu. Kui abikaasad aga tahavad abielu sõlmimist korrata, nt. et mõnda vormiviga kõrvaldada, siis on see täiesti mõeldav, sest keeld piirdub ainult kolmanda isikuga. Juhul, kui vana abielu oli kehtiv ja siiski uus abielu sõlmiti, on uus abielu tühistatav.

-
1. Abieluseadus, § 20.
 2. Abieluseadus, § 2.
 3. Abieluseadus, § 12 p.1.
 4. Abieluseadus, § 3, §12 p.2.
 5. Abieluseadus, § 12 p.3.
 6. BES art. 502, 175.
 7. Abieluseadus, § 26 p. 2.
 8. Abieluseadus, § 12 p. 4.

II. Abielu tühiseks tunnistamine.

Abielu tühisus ei tähenda seda, et abielu, kui tühisuse põhjused olemas, iseenesest tühine oleks, vaid et teda on võimalik tühistada. Selleks tuleb esitada hagi ja abielu tühistatakse kohtu otsusega. Tühistamise hagi esitamiseks on pädevad prokurör ja asjast huvitatud eraisikud. Kui aga abielu on lõppenud kas surmaga või mõnel muul teel, pole prokuröril enam asja algatamise õigust vaid ainult asjast huvitatud eraisikul. Et abielu tühistamise instituut avalikõiguslikke sugemeid sisaldab peegeldub asjaolust, et kohus ei või niikaua, kui mõlemad abikaasad elus, toimetuses olevat tühistamise asja asjast huvitatud eraisiku palvel lõpetada, kuigi see tema poolt algatuse saanud.¹

Abielu tühiseks tunnistamise asja (AS §12 -20) arutatakse selles ringkonnakohtus, kelle alluvusse kuulub abielu sõlmimise koht.² Abielu tühiseks tunnistamise nõudmispalvekirjad peavad olema palujate eneste nimel kirjutatud ja nende poolt alla kirjutatud.³ Allealiste ja pillamise pärast eestkoste all olevatele abikaasadele on abielu tühistamise juhtudel suuremad õigused kui tavalises kaibes, nad võivad asja iseseisvalt algatada, ajada, olla kostjaks ja anda tarviklikke volikirju.⁴ Abielu tühistamise asjad on kohtu lõivust, tempel- ja muudest kohtu maksudest vabad, kohtuistungid on kinnised ja toimuvad alati prokuröri osavõtul.⁶ Kuna abielu instituut riigi ja rahva elus põhjaneva tähendusega on, siis reserveerib siin riigivõim enesele suuremad õigused kui teistel eraõiguse aladel. Kohus võib nõuda igas asjaolekus poolte isiklist etteilmumist ning poolte poolt ettepanud töendustest rippumata oma äranägemise järele asja kohta tõendusi koguda.⁷ On kohtuotsus astunud seadusejõusse, siis saadetakse ärakiri perekonnaseisuametile raamatutesse märkimiseks.⁸

D. Vaieldavad abielud.

Kui esinevad vaieldavuse põhjused, siis võivad abielu kehtetuks tunnistamist taotleda ainult asjast huvitatud isikud, nt. abikaasa või pärijad. Abielu kaotab maksvuse kohtuotsuse momendist peale.

I. Vaieldavuse põhjused.

Abikaasa võib nõuda abielu kehtetuks tunnistamist:

1) Kui ta abielu sõlmimise ajal mõne ajutise põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada või oma tegevust juhtida,⁹ nt. kui abielu sõlmiti jooanud olekus siis on võimalik selle abielu vastu vaielda.

2) Kui üks abikaasadest abielu sõlmimise ajal põdes suguhai-
gust haiguse külgehakkavuse järgus!¹⁰ Sama põhjus võib esineda ka lahutamise põhjusena.

3) Vaieldavuse põhjuseks võib olla eksimus abielu kui õigus-

- 1. Abieluseadus, § 13.
- 2. Ts.Kp.S. § 1356 2
- 3. Ts.Kp.S. § 1356 3
- 4. Ts.Kp.S. § 1356 4
- 5. Ts.Kp.S. § 1356 6
- 6. Ts.Kp.S. § 1356 7,8

- 7. Ts.Kp.S. § 1356 9
- 8. Ts.Kp.S. § 1356 11
- 9. Abieluseadus, § 14 p.1.
- 10. Abieluseadus, § 14 p.2.

toimingu mitmesugustes koosseisuosades.¹ Eksimus võib seisneda selles, et a) isik ei soovinud üldse abiellu astuda, või, b) et ta ei soovinud abiellu astuda selle isikuga. Esimesel juhul esineb eksimus õigustoimingu liigis. Tegelikus elus esineb selline juhtum harva, ettekujutatav oleks see näiteks juhul, kui isik ei valda keelt ja selletõttu ei tea, et tegemist on abiellumistoiminguga. Teine juhtum, kus abiellutakse vale isikuga on samuti harva esinev. Võiksime ettekujutada, et sarnasuse tõttu vahetatakse kaks öde ja abiellutakse sellega, kellega see kavatsitud polnud. Kolmandaks eksimuse põhjuseks võib olla eksituses olek abikaasa niisuguste omaduste suhtes, mille puudumisel ei saa oletada, et ta selle abikaasaga võiks abielulist ühiselu elada. Kuid mitte iga omadus ei ole põhjuseks vaieldavusele, vaid niisugused,² mis abielulises kooselus objektiivselt olulist tähtsust evivad. Mõõduandev pole mitte eksija abikaasa ülitundelikkus, vaid omadused, mis rahva moraalitunde kohaselt abielus takistuseks osutuvad. Siia võiksid kuuluda suguvõimetus, sigitusvõimetus, raske haigus - iseäranis pärandatavad haigused nagu tuberkuloos, vaimuhaigused, siis veel vere erinevus, iseloomuvead - nagu valelikkus, ebaausus, kalduvus kuritegevusele või joomisele jne. Teisest küljest on tähtis, et eksimus oleks subjektiivselt oluline, s.t. peab olema kindel, et abikaasa asjaolusid teades poleks abielu sõlminud.

4) Vaieldavuse põhjuseks võib olla abikaasa poolt abiellumisele avatlemine vale teadetega või tõe varjamisega selle kohta kes ta on, või olude kohta endisest elust, mis nõudjat poolt oleksid tagasi hoidnudabiellu astumast.³ Pettus peab sel juhul pahatahtlik olema ja nagu mainitud, võib ta seisneda vale andmete andmises või tõe varjamises. Pettus olgu oluline, nii et vastavaid asjaolusid teades abielu poleks sõlmitud ja petjaks olgu teine abikaasa. Pettust varandusliku seisuga ei loeta vaieldavuse põhjuseks.

5) Ähvardus võib olla abielu vaieldavuse põhjuseks, kui abikaasat sunniti nõusolekut avaldama abiellu astumiseks läheda ja tõsise hädaohuga tema või ta lähedalseisva isiku elule, tervisele või aule.⁴ Ähvardus olgu õigusvastane. Õigusvastase ähvardusega on ka siis tegemist, kui ähvardaja ähvardatavaks teoks õigustatud oli, sest abielu peab mõlema poole vabal tahtel põhjenema. Nt. üks abikaasa on korda saatnud karistatava teo, teine sunnib teda ülesandmise ähvardusega enesega abielluma. On ükskõik, kas ähvardajaks on teine abikaasa või kolmas isik.

II. Vaieldavuse taotlemine.

Kui abielus esinevad vaieldavuse põhjused, siis on abielu kehtetuks tunnistamist õigustatud alustama abikaasa, kes sõlmitud abielu tõttu kannatanud pooleks osutub, nt. kes on abielu sõlmimisele viidud pettuse, eksimuse, ähvarduse jne. teel. Pärijatel on õigus nende pärandaja poolt AS. § 14 põhjal alustatud

1. Abieluseadus, § 14 p.3 ja 4.

2. Bechert-Wiefels, "Das neue Eherecht" lk.34 ja 35.

3. Abieluseadus, § 14 p. 5.

4. Abieluseadus, § 14 p.6.

abielu maksvusetuks tunnustamise asja edasi ajada.¹ Kehtetuks tunnustamine vaieldavuse alusel toimub samade reeglite järele nagu seda nägime abielu tühistamise juures alljärgnevate eranditega: a) nõudmispalvekirjade juures olgu allkiri tõestatud notari, kohtuniku, politsei või vallavalitsuse poolt;² kohtulõiv määratakse kohtu poolt ühistel alustel nende asjadega, mis ei ole hinnatavad. Vaieldavuse juhtudel kustub nõudeõigus kuue kuu jooksul arvates nõudmise põhjuse nõudjale teatavaks saamise ehk ähvardava hädaohu lõppemise ajast, igatahes aga viie aasta jooksul, arvates abiellu astumise ajast.³

E. Kehtetu abielu tagajärjed.

Abielu kehtetuse tagajärgede kohta leiduvad vastavad normid kehtivas tsiviilseadustikus, BES-is.⁴ Seni kui abielu pole kehtetuks tunnustatud, annab ta abielu tagajärgi, tekivad säärased vahekorrad, nagu kehtivalgi abielul. Neist sündinud lapsed registreeritakse abielulisteseadusliste lastena, naine omandab mehe nime, riikkondsuse jne. Kui aga see abielu kohtuotsusega kehtetuks tunnustatakse, loetakse abielu kehtetuks algusest peale ja omandatud õigused kaotavad maksvuse. Naine kaotab mehe nime,⁵ riikkondsuse, lapsed loetakse vallaslasteks, nad ei päri isa, vaid ainult ema järgi jne. Ometi sellisel puhtal kujul abielu kehtetust ei eksisteeri, vaid mõnesugused õiguslikud tagajärjed seonduvad abieluga alati.⁶ Sellest üldisest kehtetuse reeglist on erandeid: a) käibe huvides määrab seadus, et abielu tühistamiseks tunnustamine ei riku heausklike kõrvaliste isikute õigusi, b) et abielu kehtetuse tagajärjed puhtal kujul rakendatuna oleksid ülekohtused ja rasked säärase abikaasa suhtes, kes abielu sõlmimisel kehtetuse põhjustes teadlikud polnud, siis omissab seadus heausklikule abikaasale suuremaid õigusi, kuid mitte kõiki kehtiva abielu tagajärgi, nt. saab naine ikkagi oma endise nime tagasi. c) Kolmandaks loetakse BES-i järgi kehtetust abielust sündinud lapsi vähemalt ühe heauskliku abikaasa korral abielulisteks.

Kehtetut abielu, kus vähemalt üks abikaasa heausklik, nimetatakse putatiivseks abieluks (mitteteadmise on siin mõeldud faktide kohta, mis A.S. §12-das tühistuse põhjustena loendatud on). Putatiivne abielu on puht-tsivilistlik konstruktsioon, kuna ainult BES⁷ vahet teeb teadmise ja mitteteadmise vahel, avalikõiguses seda vahet abielu tagajärgedes ei ole. Sellepärast jäävad putatiivse abielu kehtetuks tunnustamise korral tsiviilõiguslikud tagajärjed jõusse, kuna avalikõiguslikud äralangeyad väljaarvatud juhtumid, kus seadused sellist vahet teinud on.⁸

1. Abieluseadus, § 16.
2. Ts.Kp.S. § 1356³
3. Abieluseadus, § 15.
4. Abieluseadus, § 17.
5. Abieluseadus, § 18.
6. "Õigus" nr. 3. 1934 a. lk. 97, E. Ein, op.cit.
7. BES, art. 117, 119, 120.
8. "Õigus" nr. 3, 1934 a. E. Ein, op.cit.

Niikaua kui abielu pole kehtetuks tunnistatud, loetakse lapsed abielulisteks. Kehtetu abielu ei evi aga enne abielu sündinud vallaslaste kohta legitimeerivat jõudu, nimelt ütleb BES,¹ et seaduslikult kihlatute laps saab abieluliseks, kui ta vanemad pärast abielluvad, või laps saab abieluliseks siis, kui ta vanemad astuvad hiljem seaduslikku abiellu. Tühistatav abielu on aga BES-i järgi seadusvastane abielu. Erandina loetakse laps abieluliseks, kui mõlemad abikaasad või üks neist ei olnud abiellu astumise ajaks küll abielulisse ikka jõudnud, kuid kui naine on sellest abielust raskejalgseks jäänud, või kui mõlemad abikaasad on enne abielu tühistamise asja otsustamist kohtus jõudnud abielulisse täiseasse.²

Laste õiguslik seisund määratakse abielu kehtetuks tunnistamisega olenevalt vanemate heast või halvast usust. Olid mõlemad abikaasad abiellumisel abielu kehtetuses teadlikud, siis loetakse lapsed vallaslasteks, neil pole õigust isa nime kandmiseks.³ Kui aga vähemalt üks abikaasa abielu sõlmimisel heausklik oli, siis loetakse lapsed abielulisteks.⁴ Kohus korraldab laste saatuse, määrates kumba abikaasa juurde nad jäävad, kusjuures see pole sõltuvaks tehtud abikaasa heast või halvast usust. Oma otsuse teeb kohus arvesse võttes abikaasade omavahelist kokkulepet, kuid peab silmas siiski ainult laste huvisid ja paneb võimalikult tähele ka laste enest e soove, kui nad on juba meelemõistuslikes eas.⁵ Sellega kaotab kehtivuse BES-i § 200, millega lapsed mittesüüdlasele poolele jäetakse. Kohus arvestab siin kumba vanema juures laste kasvatus rohkem kindlustatud on. Kui hiljem aga olukord muutub, nii et teise vanema juures lapse kasvamistingimised paremaks osutuvad, siis pole kohtul takistust vanema palvel laste saatuse ümberkorraldamiseks. Kohus on õigustatud laste saatust määrates oma äranägemise järele tõendusis koguma sõltumatult poolte poolt esitatud tõendustest.⁶

Nagu juba nimetatud, annab putatiivne abielu (kas ühe või mõlema abikaasa heausklikkuse korral) abielu kehtetuks tunnistamisel abikaasale mõningaid suuremaid õigusi, kui kehtetuks tunnistatud abielu sel korral, kui tegemist oli halva usuga. Kuid selline abielu ei laienda oma efekte enam pärast abielu lõppemist kui kehtivusetu abielu. Erandi moodustab naisele aliméntide andmise kohustus⁷ kui ta polnud teadlik abielu kehtetuses ja tal enesel pole varandust kuni ta abiellub.

Abikaasad kehtetuks tunnistatud abielust ei oma pärimisõigust teise abikaasa järgi. BES-is on seks puhuks ette nähtud varavahekordade likvideerimise kord.⁸ Kumbki abikaasa saab tagasi kõik selle, mis ta toonud abiellu selle algusel või kestel, ühiselt omandatud vara jagatakse aga pooleks. Seda korda rakendatakse sõltumatult abikaasade heast või halvast usust. Peale selle vihjab Abieluseadus sellele, et tühisest abielust pärast ta lõppemist ei jää pärimisõigust lesele, sest ta näeb ettepärasst ühe abikaasa surma protsessi jätkamist või algatamist asjast huvitatud eraisikute poolt.

See, mis toimunud aga abielu tegeliku kestuse ajal jääb jõusse, kui oli mõlemapoolne putatiivne abielu, siis mõlema poole suhtes,

1. BES, art. 148 ja 173.

2. Abieluseadus, § 12.

3. BES, art. 166.

4. BES, art. 147, 117.

5. Abieluseadus, § 19.

6. Ts.Kp.S. § 1356⁹

7. BES, art. 119.

8. BES, art. 118

ühikülgsse putatiivse abielu korral aga ühe poole suhtes, või nad lõpevad samuti kui kehtivagi abielu korral, nt. lahutamisel.¹ Igal juhul hakkab aga abielu kehtetuks tunnistamisel naine oma endist nime kandma.²

Heausklike kolmandate isikute õigusi ei riku abielu kehtetuks tunnistamine.³ Sel juhul peab aga kolmas isik abikaasaga õigus-toimingut sõlmides heas usus olema, hiljem tekkinut halvausklikkust ei loeta oluliseks. Abikaasa vastutus toimingutes kolmandate isikutega sõltub ka tema heast usust. Heausklik abikaasa ei vastuta oma varandusega teise abikaasa poolt sõlmitud kohustuste eest. Seni aga kuni abielu püsib, on vastutus nagu kehtiva abielu puhul.⁴

-
1. "Õigus", nr.3, 1934 a. lk. 106, E. Ein, op. cit.
 2. Abieluseadus, § 18.
 3. BES, art. 120.
 4. "Õigus", op. cit. lk. 106.

Abielu kehtetus Saksa õiguses.

A. Allikad ja abielu mõiste.

Saksa abieluõigus sisaldub nüüd peamiselt abieluseaduses - "Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschliessung und Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet", (Ehegesetz) 6. juulist 1938 a. Selle seaduse avaldamisega astuti esimene samm kogu abieluõiguse reformimiseks natsionaalsotsialistliku maailmavaate kohaselt. Enne nimetatud seadust tulid kohaldamisele Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), Österreichisches Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB) ja Alpi-, Sudeedi- ja Doonaugaudes "Landesgesetze". Hilisematest seadustest oleks nimetada: "Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre" (Blutschutzgesetz) 15.IX.1935 a. ja "Gesetz zum Schutze der Erbgesundheit des deutschen Volkes" (Ehegesundheitsgesetz) 18.X.1935 a.. Kuna abielu sõlmimine ja lahutamine endises Austria osas rangete dogmaatilise-kiriklike õigusnormidega, kus katoliiklaste juures abielu lahutamine üldse võimalik polnud, arusaamatuste ja komplitseeritud olukordadeni viis, siis osutus vajalikuks kogu riigis abielu kohta kehtivaid norme ühtlustada. Ühtlustamine toimus ülalnimetatud abieluseadusega, millele lisandusid neli teostamismäärust.¹ Sellega kaotasid kehtivuse seda õigusala korraldavad eelmised sätted.

Abieluseaduse sihiks on abielu sõlmimist ja lahutamist abielu olemuse (loomuse) järele korraldada.² Sellepärast puuduvad tardunud reeglid ja kohtunikule on jäetud suur tegevusvabadus oma tõekspidamise järele üksikjuhtudel otsustada. Natsionaalsotsialistliku maailmavaate kohaselt pole abielu mitte õigussuhe abikaasade vahel, vaid loodusest seatud eluühisus, mis abikaasadele teatud moraalseid kohustusi peale paneb. Abielu peab kodu- ja perekonnaühisuse looma, mis on omakorda eelduseks rahvusühisusele. Abielu sõlmimine on õigustoiming, mis vastastikuse abielutahte väljenduse jõul abielu fajab. Ta pole mitte leping BGB mõttes, vaid vabal tähtel põhinev ühisussuhte rajamine, millest toimingut ainult perekonnaseisuametniku juures ettevõtta saab, s.t. Saksa õiguse järgi kehtib obligatoorselt kodanlik abielu.

Abielu lõpeb loomupäraselt ühe abikaasa surmaga, enne seda momenti on abielu võimalik lõpetada ainult vastava kohtuotsusega. Saksa seadus tarvitab mõisteid: abieluvõime - Ehefähigkeit ja abielukeeld - Eheverbot. Tuleb eraldada abielusid, mis vastava hagi esitamisel kehtetuks tunnistatakse, kuna nende rajamine kas abielukeelu või olulise vormieskirja rikkumise tõttu lubatud polnud - tühised abielud.³ Need abielud tunnistatakse vastava kohtu otsusega algusest peale tühiseks, s.t. kohtuotsus omandab tagasiulatavat jõudu. Tühistest abieludest, s.t. abieludest, mis on tühistatavad vastava kohtuotsusega tuleb eraldada "mitteabielusid" - abielud, mis pole algusest peale eksisteerinud,⁴ nt. abielutahe on ainult vaimuliku ees väljendatud, perekonnasei-

1.a) Die I. Durchführungsverordnung (DVO) zum Ehegesetz, vom 27.VII.38
b) Die II. DVO vom 28.IX.38, c) Die III. DVO vom 29.X.40,
d) Die IV. DVO vom 25.X.41.

2. Bechert-Wiefels, "Das neue Eherecht", Leipzig 1943. lk.6.

3. Bechert-Wiefels, op. cit. lk. 26.

4. Ehegesetz, §15.

suametnik on abiellumissooviavalduse tagasi lükanud, abielu on sõlmitud samast soost isikute vahel jne.

Teatud juhtudel, kus abielu puht õigustoimingulisest seisukohast (nt. pettuse tõttu) võimalik pole, lõpetatakse abielu kohtuotsusega vastava hagi esitamisel (Aufhebung der Ehe). Ta kaotab maksvuse kohtuotsuse seadusjõusse astumise momendist alates.¹ Selline vaieldav abielu kaotas vastava kohtuotsusega vanema seaduse järgi algusest peale oma kehtivuse. Nüüd on aga olukord muudetud ja selline kehtetuks tunnistatud abielu omab abielulahutamisele sarnast mõju.

B. Tühised abielud.

I. Abielu tühisuse põhjused.

Abielu tühisuse põhjused uues Saksa õiguses vastavad olulistes osades tühisuse põhjustele vanemas õiguses. Need on:

1) Were erinevus - abielud juutide ja Saksa riigi kodanike vahel, kes on saksa või hõimutõulist verd, on keelatud. Niisugused abielud on ka kehtetud, kui nad sellest seadusest möödahiilimiseks välismaal on sõlmitud.²

Werepuhtuse probleem oli natsionaalsotsialistliku võimu maksmatulekul akuutsemaid probleeme, mis põhjustas vastava seaduse andmist. Tähtsust, mis sellele küsimusele omistatakse avaldab kujukalt "Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre" eessõna.³

2) Puudulik abiellumistervid - abielu on keelatud, kui üks kihlatuist külgehakkavat haigust põeb, mis teisele kihlatule või järeltulevale soole kardetavaks võib saada; kui üks pool on seatud hoolduse alla (nt. pillamise pärast); waimsete häirete või päriliku haiguse all kannatab (nt. nõrgamõistuslik, langetõbine jne.)⁴ Enne abiellumist peavad abiellujad abielu kõlblikkuse tunnistuse esitama. Erandlikult on puuduliku abiellumistervise juures abiellumine siiski võimalik, kui abielukeeld äralangeb. Pädev sellise korralduse tegemiseks on riigiminister või tema poolt volitatud asutis. Samuti võib puuduliku abiellumistervise juures abielu võimalik olla kui mõlemad pooled või meespool välismaalane on, kuna sel juhul riigil huvi abiellumise vastu puudub.⁵

3) Puudulik vorm - s.t. oluliste vormieeskirjade rikkumine abiellumisel. Abielule tuleb aga algusest peale kui maksvale vaadata, kui abikaasad peale abielu sõlmimist viis aastat, või kui üks neist varem surnud vähemalt kolm aastat kui abikaasad koos on elanud, ilma et abielu tühistamise kaebust oleks esitatud.⁶

1. Bechert-Wiefels, op.cit, lk. 26.

2. Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes u. der deutschen Ehre §1.

3. "Durchdrungen von der Erkenntnis, dass die Reinheit des deutschen Blutes die Voraussetzung für den Fortbestand des deutschen Volkes ist, und beseelt von dem unbeugsamen Willen, die deutsche Nation für alle Zukunft zu sichern, hat der Reichstag einstimmig das folgende Gesetz beschlossen."

4. Gesetz zum Schutze der Erbgesundheit des deutschen Volkes, §1.

5. Ehegesetz, § 6.

6. Ehegesetz, § 21.

4) Teovõimetus, teadvusetus või vaimutegevuse mõõduv häire ühe abikaasa juures abielu sõlmimisel.¹ Tühisus kaotab oma toime takistuse äralangemisel vaikiva või sõnaselge tahte avaldusega abielu jätkamiseks. Vastava avaldusega on võimalik ainult enne abielu tühiseks tunnistamist esineda.

5) Nime või riikkondsuse abielu.- Abielu on tühine, kui ta täiesti või peamiselt selleks on sõlmitud, et naisele mehe perekonnanime või riikkondsust anda, ilma, et selle juures abielulist kooselu alustatakse. Kui aga ühel poolel oli tahtmine abielulist kooselu rajada ja ta seda avaldas, siis langeb tühisuse põhjus ära.² Tühisus kaotab aga oma toime, kui abikaasa viis aastat, või kui üks neist varem sureb kolm aastat abielulises kooselus elasid, ilma et tühistamise palvet oleks esitatud.

6) Topeltabielu- kui abielu sõlmimise ajal ühe abikaasa abielu on kehtiv.³ See abielu jääb ka tühiseks siis, kui esimene abielu hiljem kas lahutamise või surmaga lõpeb.

7) Weresugulus või hõimlus abieluliste vahel.⁴ Hõimluse puhul võib abielukeelust vabastada.

8) Abielurikkumine - abielu ei saa sõlmida abielu rikkumise pärast lahutatud abikaasa ja isiku vahel, kellega abielu rikuti.⁵ Kehtetus võib aga kaotada oma toime, kui abielukeelust vabastatakse.

II. Abielu tühiseks tunnistamine.

Nagu Eesti õiguseski, abielu tühisus ei tähenda seda, et abielu, kui tühisuse põhjused olemas, abielu iseenesest tühine oleks, vaid et teda on võimalik tühistada. Selleks tuleb esitada hagi ja abielu tühistatakse kohtuotsusega. Niikaua aga kui tühistamise otsust tehtud pole, evib abielu kehtiva abielu toimet.⁶ Naisel on õigus kanda mehe nime ja temalt ülespidamist saada, mees valitseb naise vara jne.

Tunnistatakse abielu kohtuotsusega tühiseks, siis kaotab ta kehtivuse sõlmimise momendist peale. Pädevad abielu tühiseks tunnistamise algatamiseks on prokurör ja mõlemad abikaasad. Prokurör esitab hagi mõlema abikaasa vastu, on algatajaks aga üks abikaasadest, siis esitab ta hagi teise abikaasa vastu. Teatavatel juhtudel võib abielu tühistamise algatajaks olla ainuüksi prokurör, nimelt, kui on tegemist võõra verega, puuduliku abielumistervisega ja nime või riikkondsuse abieluga, samuti juhtudel, kui abielu on lahutatud, või üks abikaasadest surnud.⁷ Teistel kordadel võivad algatajaks olla ka mõlemad abikaasad ja juhul, kui on tegemist topeltabieluga, ka abikaasa eelmisest abielust.⁸ Kui mõlemad abikaasad on surnud, ilma et abielu kohtu otsusega oleks tühiseks tunnistatud, siis ei saa enam abielu tühiseks tunnistamise hagi esitada.⁹ Küsimusse võib ainult kaste mitteabieluliseks tunnistamine tulla avalike huvide kohaselt. Asja algatajaks on sel juhul prokurör.¹⁰

1. Ehegesetz, §	22.
2. Ehegesetz, §	23.
3. Ehegesetz, §	24.
4. Ehegesetz, §	6,7.
5. Ehegesetz, §	9.
6. Ehegesetz, §	27.
7. Ehegesetz, §	28, ¹
8. Ehegesetz, §	28 ²
9. Ehegesetz, §	28 ³
10: Ehegesetz, §	29.

III. Tühise abielu tagajärjed.

Kui abielu on kohtu otsusega tühiseks tunnistatud, siis kaotavad oma jõu kõik abielust tulenevad õiguslikud toimed ja abielu loetakse mitteolnuks. Nii peab naine oma neiupõlvenime tagasi võtma, abikaasadel pole pärimisõigust üksteise järgi, mees peab naise varast saadud kasud tagasi andma jne. Erieeskirjad kehtivad aga laste kohta, sest seadus lähtub seisukohast, et pole õige lapsi nende vanemate vigade pärast kannatada lasta. Ainult juhtudel, kust terve rahva huvid kaalul, nt. verepuhtuse kaitse seisukohtadelt lähtudes avaldab abielu tühistamine mõju ka laste õiguslikule seisundile.

Põhimõttelikult tuleb tühisest abielust sündinud lapsi abielulisteks lugeda.¹ Laste eest hoolitsemisel peale abielu tühistamist kohaldatakse abielu lahutamisel kasutatavaid eeskirju. Halvausklik abikaasa, kes abielu sõlmimise juures abielu tühisuses teadlik oli võrrutatatakse abielu lahutamisel süüdlaseks tunnistatud poolega.² Temale keelatakse lapse varanduse valitsemine ja kasutusvaldus.³ Erandlikult loetakse mitteabielulisteks lapsi, kes on sündinud abieludest, mis võõra, vere, puuduliku abiellumistervise, nime ja riikkondsuse abielude tõttu tühised on.⁴ Mitteabielulisus saab kehtivaks, kui abielu tühistatakse või kui lapse mitteabielulisus prokuröri kaebuse tagajärjel kindlaks on tehtud.⁵ Kuid mitteabielulisel lapsel on õigus oma isalt kuni see elab ülespidamist saada nagu abielulisel lapsel.⁶

Kui üks abikaasadest oli abielu sõlmimisel heausklik, siis kasutab ta varanduslikes suhetes suuremaid õigusi. Nt. kui naine abiellub mehega, kes abiellumisel perekonnaseisusametnikule oma eelmise abikaasa surma kohta vale surmatunnistuse esitab, siis on abielu tühistamisel naisel õigus mehelt ülespidamist nõuda nagu abielu lahutamisel mittesüüdlaseks tunnistatud naisel süüdlaseks tunnistatud mehelt.⁷ Kui mõlemad abikaasad olid abielu sõlmimisel halvausklikud, siis tulevad varanduslikes suhetes kohaldamisele abielu tühistamise tagajärjed, s.t. abielu loetakse mitteolnuks ja mitte kumbki abikaasal ei saa teise varanduse kohta pretensioone olla. Sama kehtib ka juhul, kui heausklik abikaasa kuue kuu jooksul sellise nõudmisega esineb.⁸

Heausklike kolmandate suhtes, kes isikuga, kes tühises abielus elab, ärilisi toiminguid sõlminud on osutab õiguskord käibe huvides suuremat kaitset. Siin tuleb arvestada nagu elaks ärilisi toiminguid ette võtnud abikaasa maksvas abielus. Juhtudel, kui õigustoimingud võeti ette peale abielu tühiseks tunnistamist, või kui kolmas isik abielu tühisuses teadlik oli, langeb kaitse ära.⁹

Kui enne 1. juulit 1938 a. sõlmitud abielu tühine on, aga veel tühiseks tühiseks tunnistatud pole, siis kohaldatakse järgmisi põhimõtteid: a) tühisuse põhjuseid käsitatakse endiste eeskirjade järgi,¹⁰ b) abielu tühiseks tunnistamine toimub uute eeskirjade järgi.¹¹ Kui abielu on enne 1. juulit 1938 a. seadusjõulise kohtuotsusega tühiseks tunnistatud, siis tühiseks tunnistamise tagajärjed alluvad endistele eeskirjadele, eriti laste abielulisus või mitteabielulisus.¹²

1. Ehegesetz, § 30 ¹	7. Ehegesetz, § 31 ¹
2. Ehegesetz, § 30 ²	8. Ehegesetz, § 31 ²
3. Ehegesetz, § 30 ³ , BGB, § 1909	9. Ehegesetz, § 32
4. Ehegesetz, § 29 ¹	10. Ehegesetz, § 86 ¹
5. Ehegesetz, § 29 ^{2,3}	11. Ehegesetz, § 87 ¹
6. Ehegesetz, § 29 ⁴	12. Ehegesetz, § 89 ¹

C. Vaieldavad abielud.

I. Abielu vaieldavuse põhjused.

Abielu vaieldavuse põhjused uues Saksa abieluseaduses vastavad olulistest osades vanale Saksa õigusele. Põhjusteks on:

1) Seadusliku esindaja puudulik nõusolek.¹ - Abielu lõpetamist võib nõuda, kui üks abielupooltest abielu sõlmimisel teovõimetu oli ja seaduslik esindaja oma nõusolekut ei andnud.

2) Eksimus oma mitmesugustes alaliikides²: a) kui abielupool ei teadnud, et tegemist on abielusõlmimisega, nt. keelt mittevaldaja isik pidas abielusõlmimist ainult kihluseks, b) eksimus isikus, c) eksimus abikaasa omadustes.³ Kuid mitte iga enne teadmata abikaasa omadus ei või abielu lõpetamise põhjuseks olla, vaid ainult sellised, mis abielus tähtsust omavad ja rahva moraalivaadete kohaselt abielus takistavateks võivad osutada (objektiivne moment), nt. suguvõimetus, sigimatus, päritav haigus, were erinevus, wargus, walelikkus, joomatõbi, truudusetus. Teisest küljest on oluline subjektiivne moment. Wastava asjaolu teadmine peaks abikaasast abielu sõlmimisest tagasi hoidma. Kui aga üksikjuhul kindlaks teha saab, et asjaolu teadmine abikaasast abielu sõlmimisest tagasi poleks hoidnud, pole õigust abielu kehtetuks tunnistamist nõuda.

3) Pettus⁴ - Pettus peab olema salakaval, ta võib vale asjaolude esiletoomises või tegelike asjaolude moonutamises seisneda. Waikimine ebasoovitavate asjaolude üle ei moodusta salakavalat pettust, sest kihlatul pole üldist kohustust oma isiklikest ega perekondlikest suhetest kõiki üksikasju seletada. Pettus peab abielu sõlmimisel olulist tähtsust omama, nii et abikaasa vastavaid asjaolusid teades poleks abielu sõlminud. Pettust varandusliku seisuga ei loeta abielu kehtetuks tunnistamise põhjuseks.⁵ Pettus olgu ühe abielupoole poolt kordasaadetud.⁶ Kolmanda isiku salakaval pettus võib abielu kehtetuks tunnistamise põhjuseks olla ainult juhul, kui abikaasa selles teadlik oli.

4) Ähvardus, mis selleks ettevõetud, et abielu sõlmimist saavutada õigustab abielu kehtetuks tunnistamist järgmistel juhtudel: a) ähvardus olgu õigusvastane, b) ta peab abielu sõlmimiseni viima, c) pole oluline, kas ähvardus abikaasa või kolmanda isiku poolt teostatakse.⁷

5) Kui kadunud abikaasa surnuks tunnustatakse, siis võib teine abikaasa abielluda. Osutus aga surnuks tunnustamine ekslikuks ja tuleb isik tagasi, siis kehtivad järgmised reeglid: a) uus abielu pole kui topeltabielu tühine vaid kehtiv. Uue abielu sõlmimisega on endine abielu lõpetatud ja jääb selleks ka siis, kui surnuks tunnustamine tühistatakse. Erandlikult on uus abielu kui topeltabielu tühine, kui mõlemad abikaasad abiellumisel teadlikud olid, et surnuks tunnustatu elab.⁸ Tagasitulnu endine abikaasa võib uue abielu kehtetuks tunnistamist nõuda. Kui ta seda võimalust kasutab, siis ei jõustu sellega esimene abielu, aga ta võib uut abielu ainult tagasitulnuga sõlmida kuni tagasitulnu kellegi teisega pole abiellunud.⁹

1. Ehegesetz, § 35¹
 2. Ehegesetz, § 36
 3. Ehegesetz, § 37
 4. Ehegesetz, § 38¹
 5. Ehegesetz, § 38³
 6. Ehegesetz, § 38²

7. Ehegesetz, § 39¹
 8. Ehegesetz, § 43
 9. Ehegesetz, § 44

II. Abielu lõpetamine ja selle tagajärjed.

Waieldava abielu lõpetamise eelduseks on vastava hagi esitamine. Hagi esitamiseks on õigustatud abikaasa, kelle kasuks esineb vaieldavuse põhjus (abikaasa, kes abielu nt. pettuse, surve või eksimuse tõttu sõlmis). Hagi esitatakse teise abikaasa vastu. Osaliselt teguvõimetu abikaasa võib abielu kehtetuks tunnustamise hagi ise esitada, teovõimetu eest esitab hagi aga seaduslik esindaja. Abielu lõpetamise protsessi kohta kehtivad abielu lahutamisel kohaldatavad tsiviilkohtupidamise korra (Ziviprotsessordnung'i) eeskirjad.

Abielu kehtetuks tunnustamist ei saa nõuda: kui abikaasa, kes on õigustatud hagi esitama, kinnitab, et ta abielulist kooselu tahab jätkata. Kui abikaasa omab piiratud teovõimet, siis asendab abikaasa kinnitust seadusliku esindaja nõusolek. Ei anna seaduslik esindaja oma nõusolekut ilma mõjuva põhjuseta, siis on otsustajaks eestkostekohtunik.¹ Abielu kinnitus ei vaja erilist vormi, ta võib avalduda igasuguses käitumises, millega isik oma tahet avaldab abielu jätkamiseks.² Abielu lõpetamise hagi võib ühe aasta jooksul esitada. Alguse momendiks ei tule mitte abielu sõlmimist arvata, vaid aega, mil abielu kehtetuks tunnustamise põhjus abikaasale teatavaks sai (eksimus ja pettus).³ Ähvarduse puhul surve olukorra lõppemine,⁴ piiratud teovõime puhul aega, mil abielu sõlmimine või jätkamise kinnitus seaduslikule esindajale teatavaks sai.⁵ Hagi esitamise tähtaega võib pikendada, kui õigustatud abikaasa kõrvaldamatute sündmuste tõttu hagi esitamises takistatud oli.⁶

Abielu loetakse lõppenuks kohtuotsuse seadusjõusse astumise momendist alates.⁷ Waieldava abielu kehtetuks tunnustamisel on samad tagajärjed, kui abielu lahutusel.⁸ Selle järele abielu kehtetuks tunnustamise tagajärjed olenevad oluliselt kas ühe või mõlema abikaasa süüst, millele kehtetuks tunnustamine järgnes. Süüdlaseks pooleks tuleb lugeda abikaasa,⁹ kelle poolt või kelle teadmisel pettus või ähvardus korda saadeti, teistel juhtudel abikaasa, kellele kehtetuks tunnustamise põhjus abielusõlmimisel teada oli.

Need eeskirjad tulevad vaieldavate abielude kehtetuks tunnustamisel kohaldamisele ka abielude kohta, mis enne uue seaduse kehtimahakkamist, s.o. enne 1. juulit 1938 a. sõlmitud olid.

-
1. Ehegesetz, § 35²⁻³
 2. Ehegesetz, § 35²
 3. Ehegesetz, § 36-38
 4. Ehegesetz, § 39
 5. Ehegesetz, § 35
 6. Ehegesetz, § 40³
 7. Ehegesetz, § 34¹
 8. Ehegesetz, § 42¹
 9. Ehegesetz, § 42²

Abielu kehtetus Schveitsi õiguses.

Schveitsi õiguses käsitab abielukehtetust Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB). Ka siin tuntakse kahte liiki kehtetuid abielusid: tühised ja vaieldavad. Kohustus järelevalvata, et abielu tühine poleks, kuulub pädevale ametiasutisele, vastavat hagi võib aga esitada iga asjast huvitaud isik. Vaieldavate abielude kehtetuks tunnistamist võivad nõuda ainult teatud isikud - reegli järgi mõlemad abikaasad.

I. Tühise abielu põhjused.

1) Abielu on tühine, kui abielu sõlmimise ajal üks abikaasast on juba teises abielus.¹ Juhul, kui mitteabielus olnud abikaasa abielu sõlmimise ajal oli heas usus ja eelmine abielu on lõpetatud, pole enam võimalik tühistamishagi esitada.²

2) Abielu on tühistatav, kui abielu sõlmimise ajal üks abikaasast vaimuhaigeks osutub või kestva põhjuse tõttu otsustusvõimeline pole.³ On need puudused kadunud, siis võivad abielu tühistamist ainult abikaasad nõuda.⁴

3) Kolmandaks abielu tühisuse põhjuseks on veresugulus ja hõimlus.⁵ Nii on abiellumine keelatud veresugulaste vahel otsejoones, täis- ja pool- vendade ja õdede vahel, onu ja venne või õetütrel, tädil ja venna või õepoja vahel, wõõrasisa - ema ja laste vahel, adoptiivlaste ja vanemate vahel, äia - ämma ja minija - väimehe vahel ka siis, kui abielu tühistatud või surma ja lahutamise järel lõppenud on.⁶

II. Abielu vaieldavuse põhjused.

1) Abikaasa võib abielu kehtetuks tunnistamist nõuda, kui ta abielu sõlmimisel mõne ajutise põhjuse tõttu otsustusvõimeline polnud.⁷ Sellisteks ajutisteks põhjusteks võivad olla: joobnud olek, teadvusetu olek jne. On aga isik kestva põhjuse tõttu otsustusvõimetus, siis tuleb küsimusse abielu tühistamine.

2) Vaieldavuse põhjuseks võib olla eksimus,⁸ mis omakorda mitmesugusel kujul võib esineda: a) kui abikaasa abielu sõlmis, ehkki ta ise seda ei soovinud. Sellised juhud esinevad harva ja praktikas suurt tähtsust ei oma. b) eksimus isikus - abikaasa ei osutu selleks, kellega abielluda kavatseti, c) eksimus abikaasa omadustes, mis nii olulist tähtsust omavad, et neis teadlik olles ei võiks oletada, et abiellumine oleks teostunud. Näitena võiks tuua suguvõimetust või prostitutsiooni, millised omadused teisele abikaasale teadmatud olid. Eksimus varandusliku seisuga üle ei või aga abielu kehtetuse põhjuseks olla.

-
1. ZGB, Art. 120 1
 2. ZGB, Art. 122 3
 3. ZGB, Art. 120 2
 4. ZGB, Art. 122 2
 5. ZGB, Art. 120 3
 6. ZGB, Art. 100
 7. ZGB, Art. 123
 8. ZGB, Art. 124

3) Pettuse puhul võib abikaasa kahel juhul abielu kehtetuks tunnistamist taotleda.¹ a) kui teda teise abikaasa poolt, või selle teadmisel kolmanda isiku poolt salakavalalt selle abikaasa aus- tusväärsuses peteti ja selle tagajärjeks abielu sõlmimine oli. Siia kuulub valeandmete andmine abikaasa perekonna kohta. Kui aga kosjasobitaja on andnud vale andmeid, ilma et abikaasa ise sellest midagi teadis, siis pole pettusega tegemist; b) kui abikaasa eest varjati haigust, mis temale kui ka järeltulevale soole kardetavaks võib saada, nt. suguhaigus, tiisikus jne.

4) Ähvardus võib abielu kehtetuks tunnistamise põhjuseks olla² kui abikaasat sunniti lähedase ja võimaliku hädaohu ähvardusega elule, tervisele või aule abielluma. Ähvardus võib abikaasa enese või mõne temale lähedalseisva isiku vastu sihitud olla.

Hagi abielu kehtetuks tunnistamiseks vaieldavate abielude puhul võib esitada kuue kuu jooksul arvates ajast, kui vaieldavuse põhjus teatavaks sai, või ajast, mil ähvarduse mõju lõppes, igal juhul aga viie aasta jooksul peale abielu sõlmimist.³

III. Abielu kehtetuks tunnistamine.

Nagu juba nimetatud, hoolitseb tühise abielu kehtetuks tunnistamise eest pädeva ametiasutis. Ta on kohustatud asja algatama. Selliseks pädevaks asutiseks on Schweitsis reeglipäraselt kantoni prokurör. Hagi võib aga ka esitada iga asjasthuvitatud isik.⁴

Vaieldavate abielude kehtetuks tunnistamist võivad reeglipäraselt taotleda mõlemad abikaasad. Kuid juhul, kui abielu on sõlmitud abieluvõimetute, alaealiste või eestkostetavatega ilma vanemate või eestkostjate nõusolekuta, võivad kehtetuks tunnistamist isa, ema või eestkostja taotleda. Kehtetuks tunnistamist ei saa aga enam järgneda, kui abikaas, kes nimetatud puudusi evis, vahepeal abieluvõimeliseks, täisealiseks on saanud või kui naine rasedaks on jäänud.⁵

Õigust, taotleda tühise või vaieldava abielu kehtetuks tunnistamist ei saa edasi pärandada. On aga õigustatud isik juba oma eluajal hagi esitanud, siis võivad tema pärijad protsessi jätkata.⁶

Kohtuniku pädevuse ja menetluse kohta kehtivad abielu lahutamise kohta kehtivad eeskirjad.⁷ Kuni kohtuotsuse kuulutamiseni on abielu kehtiv ja ta omab kõiki maksva abielu efekte ka sel juhul, kui ta kehtetuks tunnustamise puudusi evib.⁸

IV. Kehtetu abielu tagajärjed.

Abielu kehtetuks tunnistamisega seonduvad õiguslikud tagajärjed nii abikaasade, kui laste suhtes. Abielunaine, kes abiellumisel heas usus oli säilitab oma mehe isikuõigused, võtab aga

1. ZGB, Art. 125.

2. ZGB, Art. 126

3. ZGB, Art. 127

4. ZGB, Art. 121

5. ZGB, Art. 128

6. ZGB, Art. 135

7. ZGB, Art. 136

8. ZGB, Art. 132

oma endise nime tagasi; oli ta vallaline, siis neiupõlvenime, oli ta lesk, siis endise mehe nime.¹ Warawahekordade kohta kohaldatakse abielu lahutamisel kasutatavaid eeskirju.² Süüdlane abikaasa on kohustatud teisele abikaasale kahjutasu maksma kui abielu lõpetamise läbi tema varaõigusi ja väljavaateid kahjustatakse. Rahuldussummat (satisfaktsiooni) võib süütu abikaasa nõuda juhul, kui asjaoludes, mis abielu lõpetamiseni viivad, tema isikule raske haavamine leidub. Ülespidamiskohustuseks süütu abikaasa vastu, kui ta abielu kehtetuks tunnistamise tagajärjel majanduslikult raskesse olukorda satub, võib teist abikaasat ka siis kohustada, kui ta ise abielu kehtetuks tunnistamisel süüdi pole. Kahjutasu, rahuldus- ja ülespidamissummat võib teatud kapitali paigutada või rendise näol tasuda. Kui abikaasa aga uuesti abiellub, langeb rendis ära.

Abielu lõppemisega eraldub mehe ja naise varandus, naine saab abiellu toodud varanduse tagasi. On ükskõik, kuidas abielu ajal warawahekorrad olid korraldatud, kas kehtis varalalus, varaühendus või waraühisus. Abielu ajal juurdesaadud varandus jagatakse vastavalt kehtinud varawahekordadele. On aga abielu ajal varandus kahanenud, siis jääb see mehe kanda ja naine saab oma varanduse tagasi, väljaarvatud juhud, kus mees tõendada saab, et vara kahanemises naine üksinda süüdi oli. Peale abielu kehtetuks tunnistamist pole abikaasadel üksteise järele pärimisõigust.

Kehtetust abielust sündinud lapsed loetakse abielulisteks vaatamata sellele, kas vanemad abielu sõlmimise ajal heas või halvast usus olid.³ Suhted vanemate ja laste vahel korraldatakse sätete järele, mis kehtivad abielu lahutamisel.⁴ Siin on kohtunikule õigus jäetud oma äranägemise järele talitada arvesse võttes iga üksikjuhtu. Ta teeb korraldusi, ärakuulates vanemate arvamust ja kui vajalik, siis eestkosteamutise seisukohti. Kohtunik arvestab esijoonelaste huvidega. Kui üks abielu pooltest, nt. isa on haige või joomar, nii et arvata on, et lapsed õiget kasvatust ei saa, siis antakse lapsed ema hoole alla. Kui kasvatustingimised mõlema poole juures võrdsed on, jagatakse lapsed vanemate vahel, kusjuures väikseid ja haigeid lapsi meelsamini ema hoole allausaldatakse. Seadus näeb ette, et see abikaasa, kellelt lapsed ära võetakse oma varanduslikule seisukorrale vastavalt ülespidamise kulu peab kandma ja et tal õigus on lastega kokku saada. Kui olukorras muudatusi esilekerkib, nt. üks vanematest sureb, abiellub, jne. siis teeb kohtunik vanemate või eestkosteamutise soovil ümberkorraldusi.

-
1. ZGB, Art. 134¹
 2. ZGB, Art. 134²
 3. ZGB, Art. 133¹
 4. ZGB, Art. 133²

S i s u k o r d.

Abielu kehtetus Eesti, Saksa ja Schweitsi õiguses.

1) <u>Abielu kehtetus Eesti õiguses.</u>	lk. 1
A. Sissejuhatus	" 1
B. Abiellu astumise üldised eeltingimused	" 2
C. Tühised abielud.	" 3
I. Abielu tühisuse põhjused	" 4
II. Abielu tühiseks tunnistamine	" 5
D. Waieldavad abielud	" 5
I. Waieldavuse põhjused	" 5
II. Waieldavuse taotlemine	" 6
E. Kehtetu abielu tagajärjed	" 7
2) <u>Abielu kehtetus Saksa õiguses.</u>	" 10
A. Allikad ja abielu mõiste.	" 10
B. Tühised abielud.	" 11
I. Abielu tühisuse põhjused	" 11
II. Abielu tühiseks tunnistamine	" 12
III. Tühise abielu tagajärjed	" 13
C. Waieldavad abielud	" 14
I. Abielu waieldavuse põhjused	" 14
II. Abielu lõpetamine ja selle tagajärjed.	" 15
3) <u>Abielu kehtetus Schweitsi õiguses</u>	" 16
I. Abielu tühisuse põhjused	" 16
II. Abielu waieldavuse põhjused	" 16
III. Abielu kehtetuks tunnistamine	" 17
IV. Kehtetu abielu tagajärjed	" 17

Osundatud teoseid.

- 1) Õigusteadlaste Päeva protokollid, 1930 a.
- 2) Tsiviilseadustiku eelnõu.
- 3) "Tsiviilõigus", autoriseeritud konspekt prof Ilus'a loengute järgi.
- 4) Th.Kipp- M. Wolff, "Das Familienrecht", Marburg 1928 a.
- 5) Abieluseadus riigikohtu tsiviillosakonna seletustega. A. Peep, Tallinn, 1937 a.
- 6) Tjutrjumov, "Graždanskoje pravo", Tartu, 1927 a.
- 7) BES. = Balti Eraseadus.
- 8) Ajakiri "Õigus" nr. 3, 1934 a.
- 9) Ts.Kp.S. = Tsiviil kohtupidamise Seadus.
- 10) Bechert-Wiefels, "Das neue Ehe recht" Leipzig, 1943 a.
- 11) BGB. = Bürgerliches Gesetzbuch.
- 12) "Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschliessung i im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet" 1938.
- 13) "Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre", 1935.
- 14) " Gesetz zum Schutze der Erbgesundheit des deutschen Volkes, 1935.
- 15) ZGB. = Schweizerisches Zivilgesetzbuch.